

## Yliopistojen valtionperusrahoitus ja täydentävä rahoitus

Yliopistojen valtion perusrahoitusta on leikattu talousarvioesitysten perusteella melko paljon vuodesta 2015. Perusrahoituksen lisäksi yliopistojen rahoitus koostuu täydentävästä rahoituksesta, joka on myös pääosin julkista rahaa. Pienen lisän yliopistojen budjettiin tekee sijoitustoiminnan tuotot.

Yliopistojen valtionrahoitus oli vuoden 2015 tilinpäätöstiedoilla 1909 miljoonaa euroa, vuonna 2016 1829 miljoonaa euroa ja vuonna 2017 1801 miljoonaa euroa. Vuoden 2018 ja 2019 talousarvioiden perusteella yliopistojen perusrahoitus on supistettu 1767 miljoonaan euroon. Perusrahoitusta on siis supistettu yhteensä vuodesta 2015 vuoteen 2019 142 miljoonaa euroa eli 7,4 prosenttia. Vuosittaisessa tarkastelussa vuonna 2016 perusrahoitus on pienentynyt eniten, sillä muutos edellisvuoteen on -4,2 prosenttia. Osa leikkauksista on koskenut eri tavalla eri yliopistoja, esimerkiksi Helsingin yliopiston ja Itä-Suomen yliopiston erityinen valtionrahoitus poistettiin vuonna 2017 ja sen suuruus oli noin 30 miljoonaa euroa vuodessa. (Kuvio 1.)

Kuviossa 1 oranssi viiva kuvastaa yliopistojen kuvitteellista perusrahoituksen tilannetta, jossa yliopistojen indeksikorotus ei ole jäädytetty minään vuotena ja lähtötasona käytetään vuoden 2011 perusrahoitusta eli tässä skenaariossa valtion perusrahoitus oletetaan kiinteäksi. Valtion perusrahoitus siis kasvaa korkoa korolle joka vuosi. Kuviossa olevista vuosista indeksikorotus on jäädytetty vuosina 2013 ja 2016-2019. Vuoden 2013 indeksikorotus arvio perustuu vuosien 2011, 2012, 2014 ja 2015 keskiarvoon. Vastaavasti vuosien 2016-2019 indeksikorotus perustuu valtioneuvoston laskemiin ennusteisiin.

Kuvio 1. Valtionrahoitus yliopistojen toimintaan vuosina 2011-2019.



Vuosien 2011-2017 tiedot ovat valtion talousarvioesitysten tilinpäätöstietoja ja vuosien 2018-2019 tiedot ovat talousarvioita. Perusrahoituksen määrä on esitetty miljoonissa euroissa. Luvut sisältävät Kansalliskirjaston, harjoittelukoulut, yliopistojen lisärahoituksen ja ALV-kompensaatiot. Käytetty momentti: 50. Valtionrahoitus yliopistojen toimintaan (siirtomääräraha 2 v). Lähde: valtion talousarvioesitykset.

Taulukosta 1 nähdään yliopistokohtaiset perusrahoituksen supistumiset vuosien 2011-2017 aikana. Perusrahoituksen määrä on vähentynyt kaikilla yliopistoilla vuodesta 2015 eteenpäin. Valtion perusrahoitus



on supistunut Helsingin yliopistolla 11,1 prosenttia, Aalto-yliopistolla 9,8 prosenttia, Jyväskylän yliopistolla 9,0 prosenttia, Turun yliopistolla 6,9 prosenttia, Tampereen yliopistolla 6,0 prosenttia ja Oulun yliopistolla 4,7 prosenttia vuoden 2015 ja vuoden 2017 välillä.

Taulukko 1. Yliopistojen perusrahoituksen määrä vuosina 2011-2017 (miljoonaa euroa).

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Aalto-yliopisto	229	237	254	266	275	271	272
Helsingin yliopisto	403	412	454	439	431	438	417
Tampereen yliopisto	110	110	117	116	114	113	108
Jyväskylän yliopisto	132	138	145	141	139	141	135
Turun yliopisto	162	167	174	169	168	177	173
Oulun yliopisto	142	146	149	147	147	152	
Vaasan yliopisto	29,7	29,6	30,1	28,9			
Lapin yliopisto	34,8	36,6	38,1	38,1	38,4		37,9
Lappeenrannan-Lahden yliopisto	46,5	46,4	48,9	48,5	48,4		
Itä-Suomen yliopisto	139,0	144,5	149,5	143,8	143,0		
Svenska Handelshögskolan	17,0	17,8	18,3	17,3	16,6	18,1	16,5
Taideyliopisto	69,1	70,9	68,7	63,8	64,6		

Lähde: yliopistojen toimintakertomukset ja tilinpäätökset vuosilta 2011-2017.

Valtion rahoituksen osuus toiminnan tuotoista on ollut laskusuunnassa etenkin vuoden 2015 jälkeen. Svenska Handelshögskolanilla (56 %), Oulun yliopistolla (58 %), Tampereen yliopistolla (58 %) oli pienin valtion rahoituksen osuus ja suurin oli Taideyliopistolla (86 %) vuonna 2017. Vuonna 2015 Oulun yliopiston valtion rahoituksen osuus oli 64 prosenttia ja Tampereen yliopiston oli 65 prosenttia, joten laskua on tullut parissa vuodessa noin 6 prosenttiyksikköä. (Taulukko 2.) Yliopistot ovat joutuneet turvautumaan enemmän täydentävään rahoitukseen (esim. Suomen Akatemia).

Taulukko 2. Valtion rahoituksen osuus yliopistojen toiminnan tuotoista vuosina 2011-2017.

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Aalto-yliopisto*	66 %	67 %	68 %	69 %	66 %	64 %	64 %
Helsingin yliopisto*	61 %	62 %	64 %	63 %	63 %	64 %	64 %
Tampereen yliopisto	58 %	60 %	65 %	63 %	61 %	60 %	61 %
Jyväskylän yliopisto	62 %	66 %	66 %	66 %	65 %	65 %	64 %
Turun yliopisto	62 %	64 %	66 %	63 %	63 %	64 %	64 %
Oulun yliopisto	58 %	63 %	63 %	64 %	61 %		
Vaasan yliopisto	67 %	69 %	68 %	69 %			
Lapin yliopisto	67 %	72 %	74 %	72 %	73 %**		71 %**
Lappeenrannan-Lahden yliopisto	58 %	57 %	60 %	56 %	57 %		
Itä-Suomen yliopisto	59 %	63 %	65 %	62 %	61 %		
Svenska Handelshögskolan	56 %	65 %	62 %	61 %	62 %	69 %	75 %
Taideyliopisto	86 %	92 %	85 %	92 %	89 %		

\*Osuuksien tiedot ovat suoraan tilinpäätöksestä (ei ole laskettu itse). \*\*Lapin yliopiston 2013 ja 2012 vuodet eivät ole yhteismitallisia muiden vuosien kanssa. Valtion rahoituksen osuus on laskettu kaavalla: valtion osuus = valtion yleisavustus / (valtion yleisavustus + täydentävä rahoitus (sis. varainhankinnan sekä sijoitus- ja rahoitustoiminnan)). Lähde: yliopistojen toimintakertomukset ja tilinpäätökset vuosilta 2011-2017.

Täydentävän rahoituksen lähteiden jakaumassa on tapahtunut yliopistoittain muutoksia vuosien aikana. Aalto-yliopiston tapauksessa vuonna 2011 7 prosenttia *toiminnan tuotoista* oli Suomen Akatemialta, mutta vuonna 2017 13 prosenttia. Tekesin osuus taas on pienentynyt 10 prosentista 5 prosenttiin samalla



ajanjaksolla. Myös Tampereen yliopiston kohdalla Suomen Akatemian merkitys on korostunut, sillä täydentävää rahoitusta oli saatu vuonna 2017 5,3 miljoonaa euroa enemmän kuin vuonna 2015. EU:lta saadut rahat ovat näiden kahden yliopiston kohdalla pysyneet samana tai hieman laskeneet. Jyväskylän yliopiston kohdalla Suomen Akatemian osuus *täydentävästä rahoituksesta (ilman varainhankintaa sekä sijoitus- ja rahoitustoimintaa)* oli vuonna 2012 31 prosenttia, vuonna 2013 35 prosenttia, vuonna 2015 39 prosenttia ja vuonna 2017 38 prosenttia eli tämän rahoituslajin merkitys on kasvanut myös Jyväskylän yliopiston kohdalla. Ylipäätään Suomen Akatemian merkitys yliopistojen rahoittajana on kasvanut niiden yliopistojen keskuudessa, jotka ovat eritelleet täydentävän rahoituksen rakenteensa.

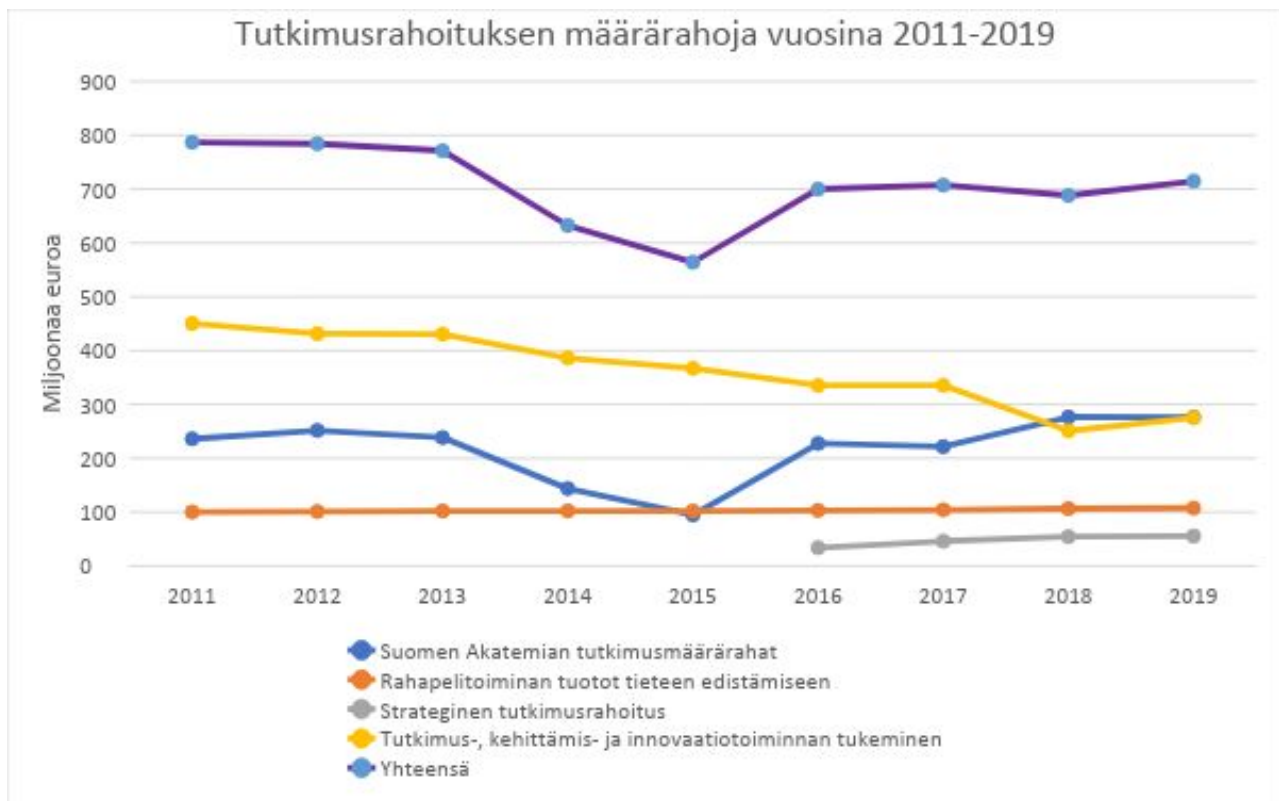
Näyttäisi siltä, että yksityisen sektorin yritysten osuus on yliopistojen rahoituspohjassa melko pieni, esimerkiksi Jyväskylän yliopiston tapauksessa kotimaisten yritysten osuus täydentävästä rahoituksesta (ilman varainhankintaa sekä sijoitus- ja rahoitustoimintaa) oli vuonna 2012 7,5 prosenttia ja vuonna 2017 5,2 prosenttia. Yliopistojen välinen vertailu on hieman tuskallista, koska eri yliopistot kirjaavat eri nimikkeillä rahoituslajeja ja osa yliopistoista ei tuo selvästi ilmi, mistä täydentävä rahoitus koostuu. Yliopistot saavat rahoitusta toiminnalleen myös sijoitus- ja rahoitustoiminnasta sekä varainhankinnasta. Tässä selvityksessä varainhankinta ja sijoitus- ja rahoitustoiminta on laskettu kuuluvaksi yliopistojen täydentävään rahoitukseen, ellei toisin mainita.

Kuviossa 2 esitetään valtion tutkimusrahoituksen määriä vuosina 2011-2017. Tekesin (nyk. Business Finland) tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen on vähentynyt paljon. Määrärahat ovat vähentyneet 451 miljoonasta 276 miljoonaan vuodesta 2011 vuoteen 2019 eli 38,8 prosenttia. Osa näistä määrärahoista jaetaan muille kuin yliopistoille, esimerkiksi yrityksille. Strategista tutkimusrahoitusta on alettu myöntämään vuodesta 2016 lähtien ja sen myöntövaltuus on ollut 55,6 miljoonaa euroa vuosina 2016-2019. Rahapelitoiminnan tuotot tieteen edistämiseen ovat pysyneet lähestulkoon samoina vuosien 2011-2019 aikana. (Kuvio 2.) Lisäksi OKM on myöntänyt vuosina 2014-2019 tutkimusinfrastruktuurihankkeiden rahoitukselle 8,5 miljoonaa euroa vuosittain. Vuonna 2012 määräraha oli 4 miljoonaa ja vuonna 2013 5 miljoonaa.

Kuviossa 2 huomioitavaa on se, että vuonna 2015 yliopistojen perusrahoituksesta siirrettiin 50 miljoonaa euroa Suomen Akatemialle jaettavaksi yliopistojen profiloitumistarkoituksiin (Seuri & Vartiainen 2018). Suomen Akatemian tutkimusmäärärahojen budjetointia muutettiin siirtomäärärahasta (vuodet 2011-2013) arviomääräraha-perusteiseksi vuodesta 2014 eteenpäin.



Kuvio 2. Tutkimusrahoituksen määrärahoja vuosina 2011-2019.



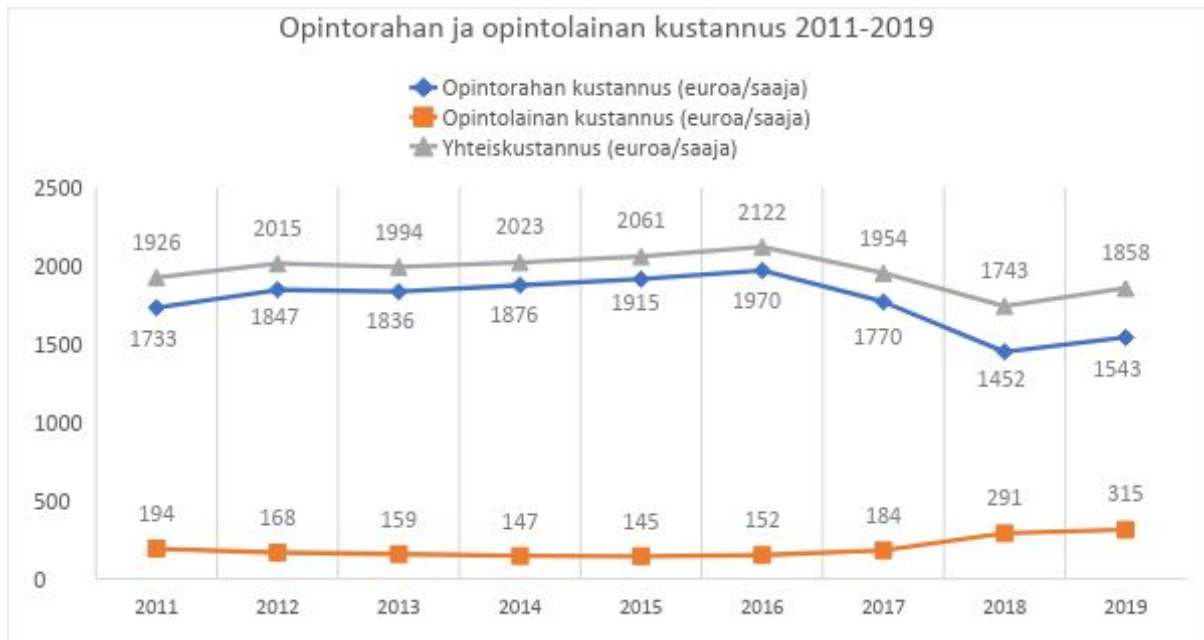
Vuosien 2011-2017 tiedot ovat valtion talousarvioesitysten tilinpäätöstietoja ja vuosien 2018-2019 tiedot ovat talousarvioita. Huom. Osa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukemisen määrärahoista jaetaan muille kuin yliopistoille. Lähde: valtion talousarviot 2011-2019.

## Opintotuen leikkaukset ja uudistukset valtion budjetin tasolla

Opintorahan kustannukset korkea-asteella (myös AMK) per saaja ovat selkeästi pienentyneet vuodesta 2016 vuosiin 2018 ja 2019. Vastaavasti opintolainan kustannus per valtioneuvoston saaja on kasvanut 152 eurosta 315 euroon vuodesta 2016. Yhteiskustannus (opintorahan ja opintolainan kustannus yhteensä) on ollut nimellisesti suurimmillaan vuonna 2016, jolloin yhteiskustannus oli saajaa kohden 2122 euroa. Vuoden 2019 talousarvion tietojen perusteella tämän vuoden yhteiskustannus on 1858 euroa eli kustannukset ovat laskeneet 12 prosenttia. Huomioitavaa on kuitenkin se, että kaikki korkeakouluopiskelijat (ts. valtioneuvoston saajat) eivät nosta opintolainaa. (Kuvio 3.)



Kuvio 3. Opintorahamenot ja opintolainamenot vuosina 2011-2019 (euroa vuodessa per saaja).



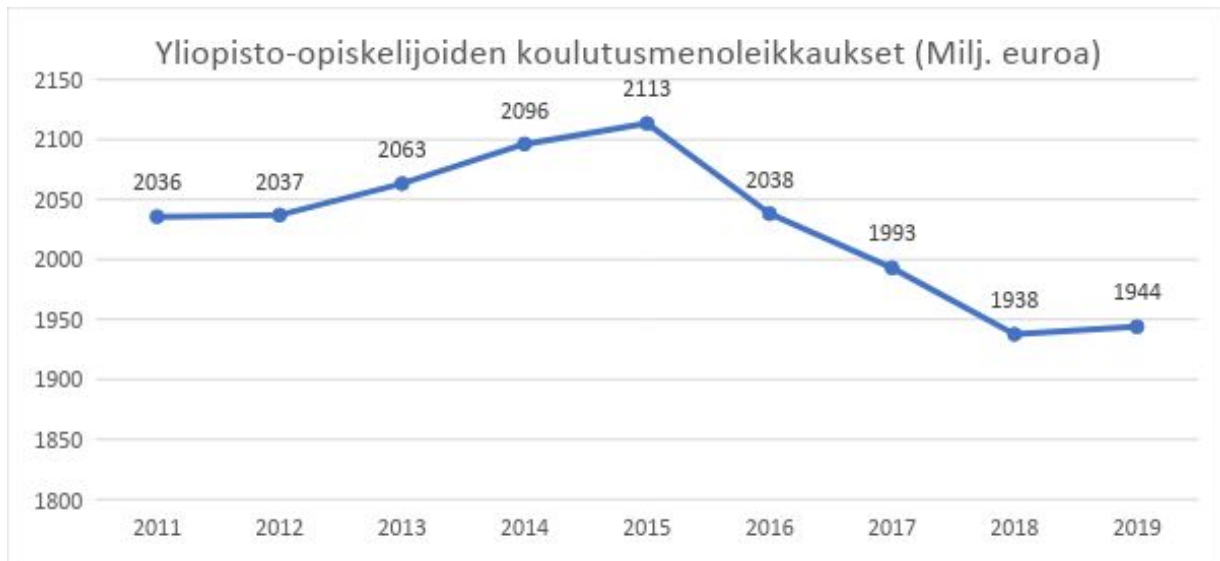
Vuosien 2011-2017 tiedot ovat valtion talousarvioesitysten tilinpäätöstietoja ja vuosien 2018-2019 tiedot ovat talousarvioita. Lähde: valtion talousarviot 2011-2019.

## Koulutusleikkaukset kokonaisuudessaan

Yliopisto-opiskelijoihin kohdistuneet koulutusmenoleikkaukset näyttäisivät olevan melko suuria. Vuonna 2015 yliopisto-opiskelijoiden koulutusmenot olivat 2113 miljoonaa euroa ja vuonna 2019 1944 miljoonaa. Yliopistoja ja niiden opiskelijoita koskevat koulutusmenoleikkauksluvut ovat karkeistettuja, koska korkea-asteen opintorahan sekä opintolainan menot on suhteutettu sinä vuonna yliopistoissa opiskelleiden määrään. (Kuvio 4.) Yleiseen asumistukeen siirtymisen vaikutuksia yliopisto-opiskelijoiden toimeentuloon on vaikea arvioida tarpeeksi tarkalla tasolla.



Kuvio 4. Yliopisto-opiskelijoihin kohdistuneet koulutusmenoleikkaukset vuosittain 2011-2019.

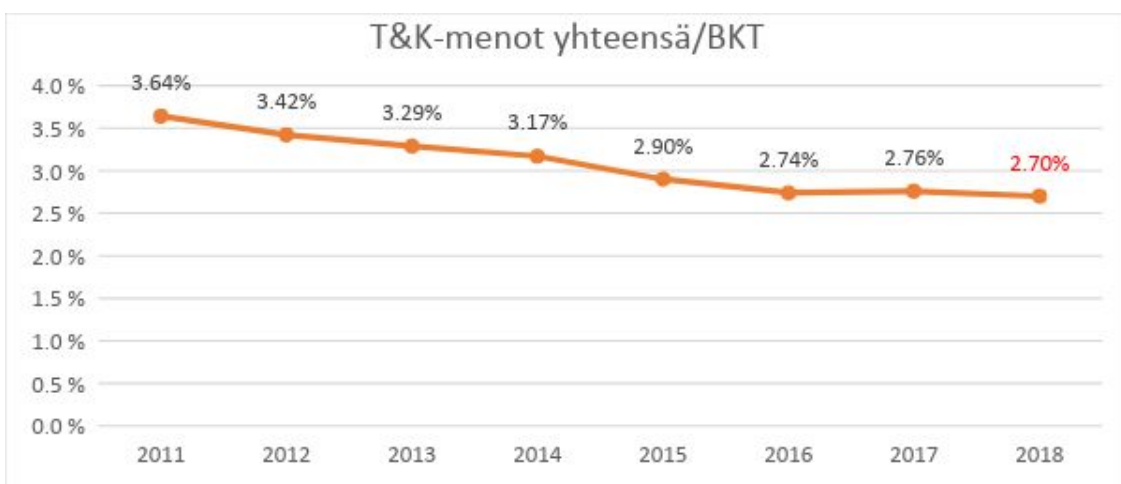


Koulutusmenoleikkaukset sisältävät yliopistojen perusrahoituksen, opintorahan ja opintolainan menot budjettitasolla. Asumislisän/yleisen asumistuen vaikutuksia ei ole otettu huomioon. Tiedot menoleikkauksista on kerätty talousarvioesitysten tilinpäätöstiedoista. Vuosien 2011-2018 opiskelijatiedot on kerätty Vipusesta, mutta 2019 yliopisto-opiskelijoiden määrä perustuu omaan arvioon.

## T&K menojen osuus bruttokansantuotteesta

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot suhteessa markkinahintaiseen bruttokansantuotteeseen ovat pienentyneet vuodesta 2011. Vuoden 2017 lukema (2,8 %) on korkeampi kuin EU-maiden keskiarvo, vaikka suhdeluku on pienentynyt lähes prosenttiyksikön verran vuodesta 2011. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 2011-2017 (2018 arvio).

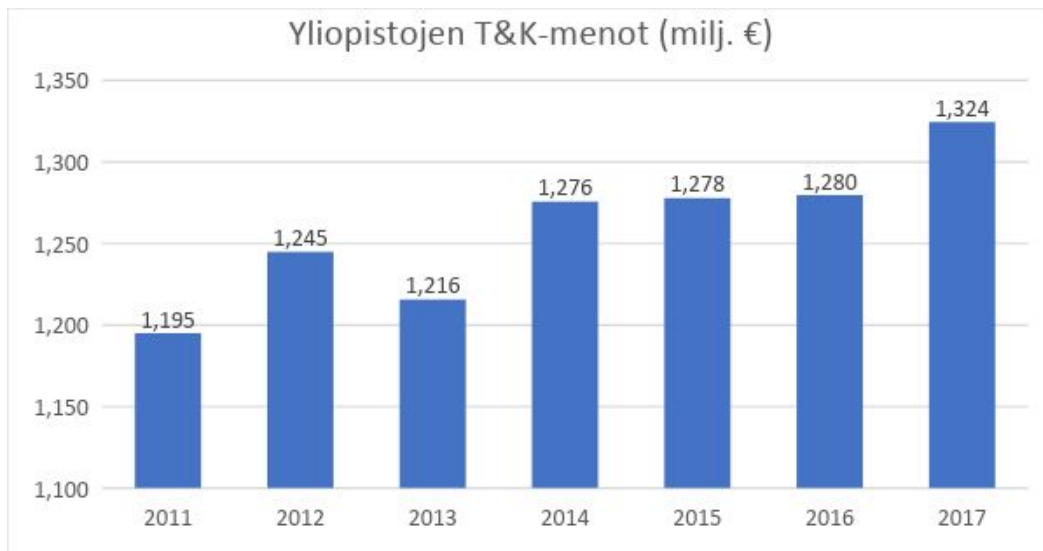


Lähde: Tilastokeskus



Yliopistosektorin tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot ovat kasvaneet vuoden 2011 noin 1200 miljoonasta vuoden 2017 1324 miljoonaan. Menot ovat kasvaneet vuodesta 2016 vuoteen 2017 44 miljoonaa euroa. (Kuvio 6.)

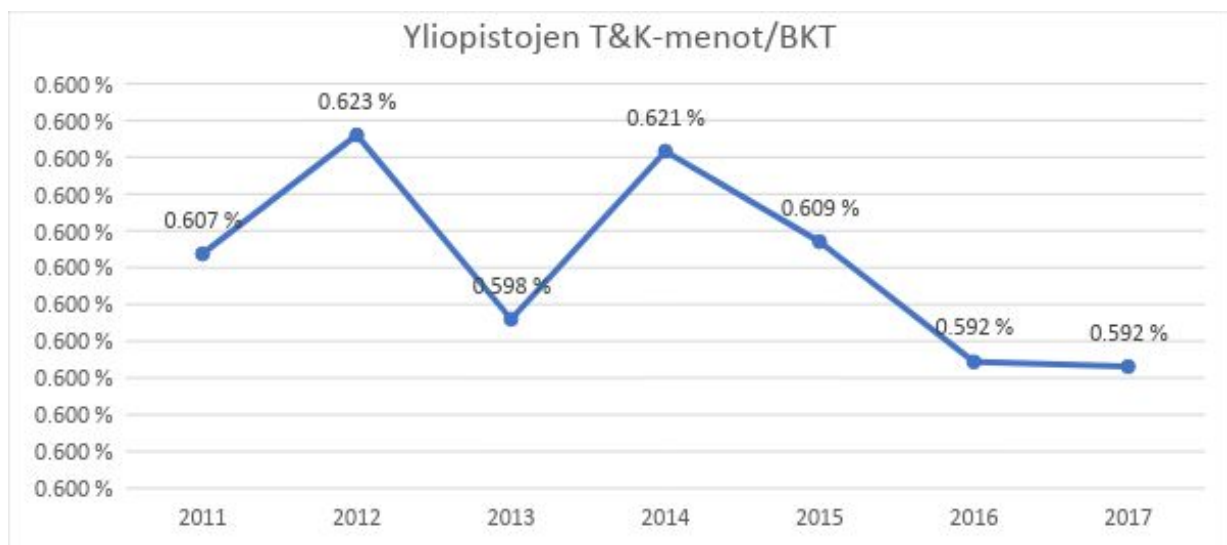
Kuvio 6. Yliopistosektorin tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot euroissa (milj.) vuosina 2011-2017.



Lähde: Tilastokeskus

Yliopistojen rahamääräiset T&K-menot ovat kasvaneet, mutta suhteutettuna bruttokansantuotteeseen T&K-menot ovat pienentyneet vuodesta 2014. Kuvio 7 nähdään, että vuoden 2014 suhdeluku on 0,621 prosenttia ja vuosien 2016 ja 2017 0,592 prosenttia. Markkinahintainen bruttokansantuote on siis kasvanut voimakkaammin kuin T&K-satsaukset yliopistoihin. (Kuvio 7.)

Kuvio 7. Yliopistosektorin tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 2011-2017.



Lähde: Tilastokeskus

